

ЛІТЕРАТУРА

1. Качмар О.В., Барило С.Б., Зінькова І.І. Цифрові технології в освітньому процесі початкової школи в реаліях масштабної військової агресії. *Академічні візії*. 2023. Вип. 19. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7875382> (дата звернення: 14.04.2026)
2. Мельник Х.П. Передумови застосування цифрових технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2024. Вип. 36. С. 323–333. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-36-323-333>.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проєктна діяльність* : науково-методичний збірник / за заг. ред. С.М. Шкарлета. Київ – Чернівці: «Букрек». 2022. 140 с.
4. Яворська Т. Цифрова трансформація освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2023. Вип. 91 (II). С. 217–226. DOI: <https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.19> (дата звернення: 14.04.2026)

**Іван ОСТАЩУК,
Андрій ГОЛУБ**
(Дрогобич)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

В епоху динамічних змін та безмежних освітніх можливостей навчання, що базується на відкриттях і дослідженнях, саме діяльнісний та дослідницький підходи стають ключовими методами розвитку особистості. Дослідницька компетентність, заснована на природній допитливості дитини та природній потребі досліджувати світ, дає змогу дітям активно брати участь у процесі навчання. У цьому випадку педагоги мають своїм завданням створити відповідне середовище, що сприяло б дослідженню і навчанню. На цьому наголошують вчені-педагоги [1; 2; 8], про це ідеться у законах, які стосуються організації освітнього процесу [4; 5; 6].

Формування дослідницької компетентності передбачає здатність застосовувати основи методології, ефективно використовувати надбані знання та прикладні інструменти для формулювання і розв'язання

проблеми, проведення аналізу та формулювання висновків на основі доведених фактів. До таких компетентностей належать: аналітичні навички, критичне мислення, інноваційні здібності, активне навчання та міждисциплінарний підхід до розв'язання проблем.

Ключові дослідницькі компетенції передбачають:

- здатність мислити аналітично;
- застосовувати методологічні підходи та добирати відповідні методи для досліджень;
- ефективно використовувати інновації;
- продуктивно обробляти інформацію;
- креативно підходити до розв'язання проблем;
- володіння здатністю шукати й використовувати наукові дані;
- планувати й реалізувати дослідницьку діяльність;
- уміло комунікувати у процесі спільної діяльності;
- розробляти спільні проєкти та реалізувати їх творчо;
- виявляти лідерські якості з гуманістичним і демократичним підґрунтям тощо.

Дослідницька грамотність, яку можна трактувати також як наукову інформаційну грамотність, стосується знань, умінь та практичних навичок задля розв'язання проблем і налагодження наукової комунікації, освітньої співпраці, обміну знаннями та пов'язаних з цими процесами етичних ставлень і світогляду.

Таке освітнє середовище передбачає низку взаємопов'язаних та взаємодоповнюваних складових, а саме:

Адаптація освітнього простору до активної пізнавальної діяльності дитини. Середовище має бути природовідповідним, розвивальним, безпечним та відповідним віку. Тематично різноманітні простори, такі як куточки інтересів (наука, мистецтво, читання), заохочують самостійне дослідження та відкриття нових навичок.

Наявність і доступність до матеріалів та засобів навчання. Наявність різноманітних матеріалів та ресурсів є надзвичайно важливою умовою для розвитку дитини і формування у неї потреби вчитися. Діти повинні мати доступ до книг, художнього приладдя, розвивальних ігор та головоломок, які вони можуть вільно вибирати відповідно до своїх інтересів.

Правильне ведення навчального діалогу з дітьми. Ставлення дорослих, вчителів та батьків, відіграє ключову роль у прагненні дитини вчитися, володіти знаннями і користуватися ними.

Заохочення дітей ставити запитання та шукати відповіді підтримує їхню природну допитливість і прагнення до навчання.

Реалізація навчання через власний досвід. Виконання проєктів, проведення наукових експериментів, організація освітніх поїздок чи екскурсій дає дітям можливість здобувати знання через безпосередній досвід. Така діяльність навчає не лише дидактичних навичок, але й формує командну роботу та спонукає до спільного розв'язання проблем.

Інноваційні технології як засіб навчання. За вмілого використання цифрові інструменти можуть значно поліпшити процес навчання, заснований на діяльнісному підході. Освітні додатки, інтерактивні ігри та мультимедійні матеріали можуть стати цінним джерелом знань і мають потенціал для використання на всіх освітніх рівнях.

Навчання через діяльність, експерименти та відкриття не лише дозволяє здобувати знання самостійно, але й розвиває соціальні та емоційні навички особистості. Створення середовища, сприятливого для діяльнісного підходу у навчанні вимагає свідомого планування та відкритості дорослих до потреб та інтересів дітей. Такий підхід мотивує дітей і створює сприятливі умови для реалізації як діяльнісного, так і компетентнісного підходів.

Дослідження світу є невід'ємною частиною освітнього процесу та може суттєво вплинути на емоційний та когнітивний розвиток дітей. Заохочення дітей до дослідницького пізнання навколишнього середовища має численні переваги, зокрема:

- розвиток творчості,
- зміцнення впевненості в собі,
- формування здатності справлятися зі складними ситуаціями.

Дослідження у процесі навчання є вирішальним аспектом розвитку дитини, оскільки воно допомагає їй здобувати новий досвід і навички, обсервувати навколишній світ, взаємодіяти з явищами і фактами, що значно стимулює їхній інтелектуальний та емоційний розвиток [3; 7].

Вважаємо за необхідне визначити головні причини, які детермінують необхідність формування дослідницької компетентності особистості:

Розвиток креативності. Діти, яким надається можливість вільно досліджувати, починають мислити нестандартно та знаходити нові рішення для різних ситуацій. Це дослідження розвиває їхні творчі здібності, що має величезне значення для подальшого життя.

Когнітивний розвиток. Через дослідження діти вивчають причиново-наслідкові зв'язки, просторові відносини та час. Вони використовують ці знання для розуміння навколишнього світу.

Посилення впевненості в собі. З кожним успішним відкриттям діти набувають впевненості у власних здібностях і отримують мотиви для наступної дослідницької діяльності. Подолання перешкод і досягнення нових цілей позитивно впливає на їхню самооцінку.

Один із ефективних методів діяльнісного підходу – відповідне стимулювання дітей. Це можна зреалізувати різними способами, зокрема, за допомогою ігор, дослідів, проблемних ситуацій, дебатів тощо.

Формування дослідницької компетентності передбачає різні шляхи посилення інтересу до здобуття знань і їхнього практичного застосування. На основі аналізу науково-методичної літератури пропонуємо такі практичні способи розвитку навичок розв'язання навчальних проблем:

- спонукання й забезпечення самостійного прийняття рішень – здобувачі освіти повинні мати можливість діяти та робити вибір, що підвищує їхнє почуття відповідальності;
- створення ситуації успіху при розв'язанні дослідницьких завдань, заохочення дітей обмірковувати різні аспекти проблеми та передбачати наслідки своїх дій;
- сприяння організації колективної діяльності задля спільного розв'язання проблем, що дозволяє не лише розвивати соціальні навички, але й навчатися в інших.

Отже, формування дослідницької компетентності у здобувачів освіти є важливим завданням сучасної дидактики і передбачає пошук продуктивних і результативних методичних рішень задля спонукання здобувачів освіти до діяльності, творчості, самостійності та розвитку інтересу до сучасної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодак В., Пантюк Т., Пантюк М. Формування критичного мислення школярів засобами інтернет-медіа: огляд сучасних українських досліджень *Молодь і ринок*. 2026. № 2 (246). С. 16–20.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. і доп. Київ : Знання, 2008. 566 с.

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Академвидав. 2004. 334 с.

4. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII ред. від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

5. Закон України «Про освіту». № 2145-VIII ред. від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

6. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed>

7. Пометун О.І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2021. 192 .

8. Ткаченко В.М. Дидактика вищої школи: від теорії до інноваційної практики: навчальний посібник. Харків, 2024. 256 с.

Володимир ПФАЙФЕР
(Дрогобич)

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦВ'ЯЗКУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Трансформація освітніх процесів в Україні під впливом глобальних викликів та локальних криз (пандемія COVID-19, повномасштабна російська агресія) зумовила вимушений перехід до дистанційної форми навчання. Для університетів, що опинилися в зоні бойових дій або були вимушено релоковані (як-от Херсонський державний університет, Мелітопольський педагогічний університет, СНУ ім. В. Даля та ін.), цифрові платформи стали єдиним інструментом збереження кадрового потенціалу та забезпечення неперервності освіти. Проблема вибору оптимального сервісу відеозв'язку сьогодні виходить за межі технічного адміністрування, набуваючи фундаментального дидактичного значення, оскільки від інструментарію платформи прямо залежить рівень взаємодії, мотивації та академічних результатів здобувачів.

Проблематика впровадження хмарних технологій та сервісів відеозв'язку досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці. І. Криворучко, О. Жмурко та М. Медведєва проаналізували